

Pohjoismainen kaukopalvelukokous,

Reykjavikissä 3.-5.10.2002

Joka toinen vuosi järjestetään Pohjoismainen kaukopalvelukokous. Lokakuussa (3-5.10.2002) pidetty viides kokous oli Reykjavikissa Islannissa.

Tämänkertaisen kokouksen otsikkona oli ”**ILL in a Digital Age: challenge – barriers – opportunities**”. Osanottajia kokouksessa oli yli 160, viidestätoista maasta. Kumpulan tiedekirjastosta osallistuivat **Maria Kovero** (STKSn edustajana) ja **Anneli Paldanius**.

[Konferenssin verkkosivuilta](#) löytyy mm. konferenssin ohjelma, osanottajalista, esitysten pitäjät, heidän yhteystietonsa ja esityksensä. Ennen varsinaista kokousta osanottajille oli järjestetty ekskursiokierros muutamaan geologisesti kiinnostavaan kohteeseen. Saimme tutustua Thingervellirin kansallispuistoon, jossa aikanaan kokoontui maan parlamentti – Althing. Alueen halki kulkee ”siirrosalue”, jossa Amerikan ja Euroopan mannerlaatat erkanevat toisistaan 2 cm vuodessa. Lisäksi saimme nähdä mahtavan vesiputouksen, Gullfoss. Hvita-joki putoaa 32 metriä kahden putouksen kautta kapeaan kanjoniin. Lopuksi saavuimme Geysireille, jossa saimme nähdä Strokkurin purkautuvan, mutta suuren Geysirin 20m korkea purkaus jäi näkemättä.

Varsinainen kokous oli jaettu viiteen sessioon

- Globalization – intermediaries – end-user
- The e-journal – terms – effects –copyright
- ILL studies and experiences
- ILL standards, technology, implementation – all work, and no fun?
- Workshops & New Developments – SUBITO, BL & OCLC.

Ensimmäisessä sessiossa **Graham Cornish** pohti kaukopalvelun tulevaisuutta otsikolla "Does ILL have a future - or is it too ill to survive?" Mistä tulemme ja mihin olemme mahdollisesti menossa? Hän totesi mm. että copyrigt keskustelut olivat jo 1400 vuotta sitten yhtä kuuma asia kuin nykyäänkin. Teoksia läheteltiin 1900-luvulla rajoitetusti lainaan siinä pelossa, että arvokkaat teokset tuhoutuisivat matkan varrella. Kopiokoneiden yleistyessä ryhdyttiin lähettelemään teoksista kopioita, jolloin alkuperäistä teosta ei tarvinnut lähettää mihinkään.

Cornish otti esille kansainvälisen vastuun teosten välityksessä lainaten IFLA Guidelines 2001 -julkaisua: ”[1. National responsibility](#): Each country should accept responsibility for supplying copies of its own publications to any other country, by loan, photocopy or other appropriate method. This applies certainly to those published from the present date, and as far as possible retrospectively.” Hän totesi myös, että yhä nopeammin digitalisoituvassa ja globalisoituvassa maailmassa kaukopalvelussa on kaikki muuttunut, teosten hakutapa, tilaaminen ja lähetystapa, ja muutosta tapahtuu edelleen.

Poul Erlandsen kertoi omassa esityksessään oman kirjastonsa (National Library of Education, Tanska) toimintatavoista, että käytettävissä on teknologiaa, jolla voisi toimittaa tilauksia hyvinkin nopeasti, mutta käytännössä 40 % artikkeleista tulee ns. non-KVIK kirjastoista ja saapuu vasta viikon tai kahden kuluttua, joskus toimitus viipyy jopa kauemmin. Hän totesi, että heidän kirjastonsa on Tanskan nopeimpia, asiakkaat ovat tyytyväisiä, mutta saako kirjasto toimia tällä tavalla?

IFLA Guidelines 2001: "[4.5](#). Where the loan of an original is required, reasonable effort should be made to ensure that no copy is available in the requesting library's own country before a request is sent abroad." Rajoitukset eivät koske kausijulkaisuartikkeleita tilattaessa.

Tulevaisuus

Seuraavissa esityksissä jatkettiin pohdiskelua kaukopalvelun tulevaisuudesta, miten se on muuttunut, ja mikä on kaukopalvelun merkitys mahdollisesti tulevaisuudessa. Yhtenä toteamuksena koskien kaukopalvelutilastoja tarkasteltaessa on, että kopioiden osuus kaukopalvelutilauksista on laskemassa erilaisten elektronisten aineisto-sopimusten myötä, jolloin artikkelit on saatavina kokoteksteinä suoraan asiakkaan työpöydälle. Lainojen osuus tilauksista on suhteessa kasvussa. Mm. Jens Vigen totesi, että elektronisten aineistojen myötä maantieteellisellä sijainnilla ei enää ole suurta merkitystä, vaan ensisijaisina vaatimuksina kaukopalvelulle on hinta, toimitusvarmuus ja toimitusaika.

Elektroniset kausijulkaisut

Toisen session aikana pohdiskeltiin enemmän, miten elektroniset kausijulkaisut vaikuttavat kaukopalveluun. Hypoteesinä esitettiin mm. että artikkelien tallennus korvaa sekä kaukopalvelun, lehtikierron että artikkelien lukemisen kirjastossa. Ongelmana pidettiin sitä asiaa, että kirjastoväen on tiedettävä lisenssien alkamis- ja loppumisajat ja miltä ajalta aineisto on käytettävissä. Lisäksi on tiedettävä aineistoa koskevat rajoitukset. Esim. mistä lehdestä saa lähettää kopioita ja kenelle, jos ollenkaan. Joissakin kirjastoissa tulostetaan omille asiakkaille pyydytetyt kokotekstiartikkelit, jotka löytyvät omista e-kokoelmista, mutta asiakkaalle laitetaan tulosteen mukana erillinen tiedotus, jossa kerrotaan tarkemmin, mitä kautta hän pääsee käyttämään kyseistä e-lehteä/palvelua vastaisuudessa.

Islantilaiset kertoivat omista sopimuksistaan, miten kaukopalvelu on kehittynyt ennen ja jälkeen kansallisten sopimusten solmimisesta. Islantilaisten sopimuksista jatkettiin tarkemmin vielä neljännen session aikana, jolloin kerrottiin tarkemmin, mitä aineistoa heillä on käytettävissä. Islanti on ensimmäinen valtio, jossa elektronisen aineiston suhteen on saatu kansalliset sopimukset aikaan. Kaikkein aineistoon, mihin heillä on konsortio sopimukset, heillä on käyttöoikeus koko Islannin kansalle (286 000 henkilöä) IP-tunnisteen kautta, kaikkiin e-lehtiin (7500), tietokantoihin (31), e-kirjoihin (330 000), kolmeen ensyklopediaan ja yhteen sanakirjaan.

Tekijänoikeudet

Tekijänoikeudet tulivat monessa esityksessä esiin ja aiheesta pidettiin myös esitelmä. **Susanna Broms** piti esitelmän "Ill in a Digital age: Implementation of EU regulation", jossa tarkasteltiin Euroopan Parlamentin ja Neuvoston direktiiviä 2001/29/EC 22.5.2001, koskien tiettyjen aspektien harmonisointia copyright ja muita vastaavia oikeuksia tietoyhteiskunnassa. Käytiin läpi, mitä odotuksia ja rajoituksia tämä sisältää. Todettiin myös koska uudet lainsäädännöt ollaan ottamassa käyttöön eri Pohjoismaissa. Todettiin, että eri maissa on omat lainsäädännöt, jotka rajoittavat esim. digitaalisten kopioiden ottamista artikkeleista.

Kirjastojärjestelmät

Eri maiden kirjastojärjestelmiä ja niissä tapahtuvia ja tulevia muutoksia esiteltiin kolmessa rinnakkaisessiossa. Esittelyssä olivat: **DanBib** (Tanska), **LIBRIS** (Ruotsi), **BIBSYS** (Norja), **LINDA** (Suomi), **Norsk samkatalog & NOSP** (Nordisk/baltisk samkatalog for periodika), **Gegmir** (Islanti).

Päivillä nousi esiin NOSP:n tulevaisuus. NOSP:n ylläpitoon ei tällä hetkellä ole varoja, koska heillä ei ole tuloja mikrokorttien myynnin loputtua. Kirjastoille on tulossa kysely NOSP:n tarpeellisuudesta. NOSP on tällä hetkellä sisällytetty useampaan yhteisluetteloon esim. DanBib ja LIBRIS, eli jos NOSP lopetetaan, niin kausijulkaisujen muiden maiden tietoja ei näiden yhteisluetteloiden kautta saa esille samalla tavalla kuin nykyään.

Viidennen session aikana esiteltiin **Subito**, **British Library**, ja **OCLC** ja näiden uudet piirteet. Subito sai mainosta monessa esityksessä lähinnä hintakykynsä ansiosta. Subiton artikkelikustannuksesta osa menee organisaatiolle, jonka tehtävänä on hoitaa tarvittavat tekijänoikeusmaksut. Näin tämä vastuu on siirretty kirjastolta pois. British Libraryssä on tulossa teknisiä muutoksia, heillä ollaan keväällä ottamassa käyttöön uusia systeemejä. Pienistä valkoisista copyright lapuista, joita tulee aina artikkeleiden liitteinä, todettiin, että täytetty ”lappu” on kirjaston oikeusturva siinä tapauksessa, että asiakas käyttää artikkelia väärin ja hän jää siitä kiinni. Laput tulisi säilyttää 7 vuotta.

Maria Kovero
kirjastonhoitaja
Kumpulän tiedekirjasto
maria.kovero@helsinki.fi

Anneli Paldanius
kirjastosihiteeri
Kumpulän tiedekirjasto
anneli.paldanius@helsinki.fi

